

ARANY SZENT LÁSZLÓJÁNAK NÉPRAJZI ÉS
MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI HÁTTERE

A Szent László személye iránti fokozott érdeklődés elsősorban az alakjához társított hagyományvilág kultúrtörténeti, történeti, néprajzi és nem utolsósorban művészeti vonatkozásainak tudható be. László középkori kultusza az államalapító királyét is magasan felülmúlta, ami csak részben indokolható azzal, hogy az egyház a halála után alig száz évvel kanonizálta, inkább uralkodói kiválósága, hősi cselekedetei emlékének, a köréje szerveződő, személyéhez kapcsolt csodás eseményeknek tulajdonítható. Alakjában a lovagkirály típusa, a civilizált harcos ideálja jelent meg a magyar kultúrtörténetben: védi a gyengéket, megmenti az elraboltakat, legyőzi az ellenséget, megvédi a keresztény hitet.

Voltaképpen László alakjához kapcsolhatók a magyarországi epika első nyomai is. A *Képes Krónika* Salamon és László korát feldolgozó része ugyanis bővelkedik olyan részletekben, melyekből kiviláglik, hogy a történeti krónika háttérében költői szöveg, egy geszta áll. Persze ez a bizonyos elveszett *Gesta Ladislai Regis* feltehetőleg szintén merített egy vagy több, az eseményekkel szinkronban vagy valamelyest később született hősénekből (joculátorénekből), mint ahogyan arra számosan rámutattak (NÉGYESSY, 1913, 188–201.; KLANICZAY szerk., 1964, 29–35.; MÁLYUSZ, 1967, 36.).

Szent László alakja a középkori kultusz letűnése, a reformáció megjelenése ellenére is tovább élt a magyarországi művészetben, így népszerű maradt a barokk korban és a romantika idején is. Egy rövid epigrammában Vörösmarty Mihály (*Szent László*), majd hosszabb költeményekben Garay János (*Cserhalom; Szent László hadjárásai*) és Tompa Mihály (*Szent László királyról*) is megverselte, Lisznyai Kálmán pedig a *Palóc dalok* egyik darabjában írt róla (számos, máig csak innen ismert folklórmotívumot felvonultatva), ám alakja a szépirodalomban leginkább Arany itt tárgyalt költeménye révén vált ismertté.¹ Jelen tanulmány nem a *Szent László* címet viselő vers irodalmi kvalitásainak az elemzésére vállalkozik, hanem arra, hogy rámutasson: Arany e mű megírása alkalmával mennyire széleskörű és gazdag kultúrtörténeti adatot és folklórhagyományt épített be az alkotásába.

¹ Arany *Szent László füve* címmel egy másik népmondát is megverselt ugyanezen években (1847-ben): AJÖM III, 1952, 21–29., 291–293.

Az alcímében *legendaként* aposztrófált költemény az eredeti kézirat keltezése szerint 1853. szeptember 19-én íródott, és két hét múltán már olvasható is volt a Festetich Leó és Jókai Mór által szerkesztett *Délibábnak*² (AJÖM I, 1951a, 474.). A tizenhét strófából álló verset utóbb Arany – betétként – a *Toldi estéjének* első ízben 1854-ben megjelent, átdolgozott kiadásába (ARANY, 1854) is beillesztette, és a további kiadások révén e betét is az elbeszélő költemény szerves részévé vált. A Voinovich Géza által szerkesztett kritikai kiadás a *Szent Lászlót a Toldi estéje* (AJÖM II, 1951b, 199–203.), valamint a *Kisebb költemények* (AJÖM I, 1951a, 204–207.) között egyaránt szerepelteti, s noha apró stiláris eltérések felfedezhetők a két vers szövegében a vonatkozó kéziratváltozatok között, e dolgozat témája szempontjából a különbség lényegtelennek tekinthető. Itt jelzendő, hogy az elemzés kapcsán a továbbiakban a *Kisebb költeményekben* közreadott szövegváltozatot használok.³

A Névtelen Minorita által a 14. század közepén megörökített mondát Arany a Podhadszky József által néhány évvel korábban kiadott *Budai Krónika* (*Chronicon Budense*, 1838) jegyzeteiből (*Dubniczi Krónika*) ismerte meg,⁴ (*1. kép*) melyet Kovács János küldött el neki 1853 januárjában Nagykőrösre.⁵ A Szent Lászlóról szóló történetet, annak számos motívumát Toldi Miklósrá adaptálva, a költő bele is dolgozta a *Daliás idők* első szövegváltozatába (AJÖM I, 1951a, 475.), de aztán mégis úgy döntött, hogy az eredeti hős alakjához társítva nyerjen a monda önálló feldolgozást (SZÖRÉNYI, 2017, 50.). Azonban Arany verse lényeges pontokon így is eltér a krónika vonatkozó részletétől, ugyanis a költő számos olyan történeti, kultúrtörténeti és folklór motívumot is beemelt a költeménybe, melyekről a *Budai Krónikában* nem olvashatott.

Egy a 20. század utolsó évtizedében íródott, máig is kéziratban lévő tanulmány vetette fel, hogy ebben az Arany-versben olyan kompozíciós szerkezet mutatható ki (EKLER, 1994), amely Balassi óta a maga nemében egyedülálló. Arany éppen ez idő tájt számolt be ilyen jellegű törekvéseiről Petőfihez írt egyik levelében: „...nálam főleg a compositioban van a poézis, ha ti. van, ha ti. van, és ha a compositiot már előre gyöngének sejtem, soha sem vesztegetem rá a mindennapi költészet tarka szalagbokrát” (SÁFRÁN szerk., 1982, 94.).

² *Délibáb*, 2, 14, 1853. október 2. 419–423.

³ A vers legújabb kiadását (ARANY, 2003a, 271–275.), amely csekély mértékben eltér a Voinovich-féle kritikai kiadásban (AJÖM I, 1951a, 204–207.) olvasható szövegváltozattól.

⁴ Legújabb kiadása: NÉVTELEN MINORITA, 2000, 41–63.

⁵ Voinovich Gézával ellentétben Szörényi László úgy véli, hogy Arany már 1847 – a *Szent László füve* című vers megírása – előtt is ismerte a forrásként használt kiadványt (SZÖRÉNYI, 2017, 50–51.).

1. kép A Dubniczi Krónika címlapja. (OSZK/Képkönyvtár)

„S hogy a puszta cselekmény hogyan alakul költészetté, ezt mutatja a cselekményszerkezet, az idő, a tér, a számmisztika és a nyelvezet sajátos atmoszférát teremtő költői kompozíciója” – írta a verset elemző irodalomtörténész (EKLER, 1994, 6.). A többi: a sodró verselés, a jól ülő rímek már inkább csak a fent jelzett poézist és a kibomló történetet színezik.

De lássuk mindenekelőtt az Arany által forrásként használt 14. századi geszta vonatkozó (eredeti) részletét:

„Az Úr 1345. évében, Lajos király koronázása után a harmadik esztendőben Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe körül a székelyek az akkor körükben tartózkodó kevés magyarral együtt Isten segítségével a tatárok ellen vonultak, a tatárok sokaságát tulajdon földjükön kardélen elveszejtették. Ott Atlamos nevű igen hatalmas fejedelmüket is, a kán után a másodikat, aki magának a kánnak a testvérét vette feleségül, élve elfogták, de utóbb lefejezték, noha kiváltásáért mérhetetlen pénzt ígértek, ám a magyarok a jövőre gondolva elutasították ezt. Azok zászlait, sok foglyot, sok zsákmányt, főleg aranyat és ezüstöt, nagy értékű tárgyakat, továbbá drágaköveket és értékes ruhákat is földjükre hoztak. Közöttük a harc három napig megszakítás nélkül tartott.

Azt is mondják, hogy mialatt a keresztények és a tatárok között folyt az összecsapás, Szent László király fejét a váradi egyházban nem találták. Bizony csodás dolog. Midőn tehát ezen egyház örkanonok-helyettese a fej keresése okából bement a sekrestyébe, a fejlet a helyén feküdvé lelte fel izzadtan, mintha élőként nagy munkából vagy a forróságtól felhevülten máshonnan tért volna meg. Ezt a tényt az örkanonok-helyettes nemcsak a kanonokkal, hanem sok szerzetessel is közölte. Az említett csoda bizonyítékául egy igen öreg tatár fogoly elmondta, hogy nem csupán a székelyek és a magyarok támadtak rájuk, hanem maga László, akit mindig segítségül hívnak. Más társai szintén beszámoltak arról, hogy amikor a székelyek ellenük támadtak, »előttük egy magas lovag járt nagy lovon ülve, és fején aranykoronát hordott, kezében meg bárdját, aki közülünk valamennyit igen erős ütésekkkel és csapásokkal elpusztította«. E lovagnak a feje fölött a levegőben ugyanis egy nagyon szép úrnő tűnt fel csodás ragyogással, akinek fején rendkívüli dísszel és fényvel ékesített aranykorona látszott. Ezért nyilvánvaló, hogy a Jézus Krisztus hitéért harcoló székelyeket maga Boldogságos Szűz Mária és Szent László király segítette meg azon pogányok ellen, akik erejükkel és tömegükkel kérkedtek.” (NÉVTELEN MINORITA, 2000, 50–51.)⁶

---

⁶ Kristó Gyula fordítása. Lásd még: PODHRADSKY, 1836, I, 83–84. A korábbi változathoz képest ez a teljesebb szövegváltozat.

Ez a hagiográfiai irodalomban patrocíniumcsoda néven is számon tartott történet az európai folklórból és vallástörténetből egyaránt ismert. Eredete részben a Kyffhäuser-mondatípusra vezethető vissza, amely olyan hegybe rejtőzött hadvezérekről, királyokról szól, akik évszázadokon keresztül alszanak fegyvereseikkel szellemalakban, várva az alkalmat, hogy népük segítségére siessenek (MAGYAR, 2001, 54–78.). A magyar folklórban a Hadak útja mondája rokonítható ezzel az eszmekörrel, elsősorban Csaba királyfival összefüggésben (MAGYAR, 2001, 85–106.). A holtából visszatérő segítő hős motívuma/narratívátípusa már az antik időkből ismert, és kiemelkedő népszerűsége tett szert egyes kora keresztény szentek (Szent Mercurius, Szent Demeter, Szent Albinus, Szent György stb.) legendáiban (HORVÁTH, 1928, 161–165.). Tehát vándorló folklórelemről van szó, s mint ilyen, a keresztény legendáriumban elsősorban az ereklyetisztelettel függ össze, ugyanis az efféle legendák kialakulása sok esetben az adott harcos szent ereklyéinek birtoklásából fakadt.

2. kép A Szent László-herma. Győr, székesegyház, Héderváry-kápolna. (KATONA Tamás szerk., 1977, I.)

Feltehetőleg erről volt szó a váradi patrocíniumcsoda hátterében is. Középkori magyar hadi szokás volt ugyanis Szent László nevével, őt segítségül hívva indulni a csatába, és olykor a Váradon őrzött fejereklyét is magukkal vihették. Ilyenkor valóban nem lehetett az a megszokott helyén, a váradi székesegyházban. Számos példa ismert a középkorból arra, hogy a csatába induló seregek valamelyik védőszentjük ereklyéjét vitték magukkal, hogy az a jelenlétével és mennyei közbenjárásával segítse őket a harcban. Így például a francia királyok Szent Márton, a dalmátok Szent Kristóf fejét hordozták maguk előtt (BÓTA, 1980, 41.).⁷ Ez történhetett Szent László hermajával is (2. kép), amit csak megerősít az, hogy a Névtelen Minorita által megörökített történet nagy valószínűséggel Nagyváradon keletkezett, vagy legalábbis Váradhoz köthető.

⁷ A fejereklye Szent Theodor (SÁNTHA, 1943, 17.) és Szent Mercurius (HORVÁTH, 1928, 164.) legendájában is hangsúlyos szerepet kap.

A konkrét kultúrtörténeti utalások a költemény negyedik strófájában jelennek meg először:

Kél Budáról Lacfi Endre,
Veszi útját Nagy-Váradnak;
Kölestermő Kunság földén
Jó csatlósi áthaladnak.

Voinovich Géza az Arany-vershez fűzött jegyzetekben hivatkozik Tolnai Vilmosra, aki szerint (TOLNAI, 1908, 131.) a költő Oláh Miklós 1536-ban íródott latin nyelvű földrajzi művére (*Hungária*), mely Magyarország első leírásának tekinthető, hivatkozik a kölestermő Kunság felemlegetésével, amelyre Oláhnál – a kunokkal összefüggésben – valóban kétszer is utalás történik (OLÁH, 2000, 34., 46.).

3. kép Szent László falképe a veleméri templomban (Johannes Aquila festménye, 1378).
Magyar Zoltán fotója, 1988

A költemény negyedik versszakában esik szó először Szent László legendás fegyveréről: „S fogja a nagy csatabárdot”, majd később: „Jobb kezében, mint a villám / Forgólódott csatabárdja” (tizenötödik versszak). Mint azzal maga Arany is tisztában volt, a középkorban, a középkori művészeti emlékeken Szent László legfőbb jelképe, attribútuma a csatabárd volt (3. kép) – bárdal a kezében látható a fennmaradt szobrokon, falképeken, oltárképeken, a különféle iparművészeti emlékeken, a 14–15. században vert pénzek ábrázolásain. Sőt utóbb még a barokk kor művészete is többnyire bárdal ábrázolta. Míg azonban e lovagi attribútum ismerete és említése a széleskörű műveltséggel bíró Arany esetében mondhatni természe-

tes, választ igényel a vonatkozó strófa egy másik motívuma, amelyben a költő leírja, hogy a holtából felébredt, csatába induló király „Félrebillent koronáját / Halántékin igazítja”.

A látszólag lényegtelen, életképi részletet az teszi fontossá és elgondolkodtatóvá, hogy az néhány 14. századi falképen is szerepel. A székelyföldi Bögöz (4. kép), Gelence (5. kép) és Homoródkarácsonyfalva Szent László-legendaciklusának várjelenetében ugyanis a király búcsúját ugyanezen mozdulattal festették meg: lova nyergében László az őt és seregét búcsúztató (várad) püspök felé fordulva a koronájához emeli a kezét (LÁSZLÓ, 1993, 58–60., 64–66.; MAGYAR, 2011, XXII/1.; LÁNGI, 2013, 199.). Mintegy megemeli, megigazítja azt. Vagy valami egyéb jelentése van? Talán valóban a búcsú mozdulata ez, a köszöntése, a tisztelgése, miként azt a találkozáskor kalapjukat megemelő férfiak példája mutatja? A dilemmát csak tovább növeli, hogy e motívumot más történeti hős kapcsán nem ismerjük.

4. kép Szent László a falképciklus kivonulásjelenetében (Bögöz).
Magyar Zoltán fotója, 2018

Lehetséges, hogy a jelzett motívumot Arany vagy a bihari (Nagyszalonta környéki) néphagyományból vette, mint egyébként számos más archaikus folklórelemet is, vagy esetleg maga is látta azt valamelyik általunk nem ismert falképen. Az előbbi feltételezés mellett szól, hogy a Nagyszalontához közeli Váradnak, mint Szent László legfőbb kultuszhelyének a kisugárzása még a 19. század eleji szájhagyományban is eleven lehetett – ám konkrét adat nem áll rendelkezésre ezt illetően. Az viszont eleve elvethető, hogy Arany személyesen látta, ismerete volna a fent említett két székelyföldi freskót, hiszen – mint az a levelezéséből is kitűnik – nem

5. kép Szent László a falképciklus kivonulásjelenetében (Gelence). Fácányi Edina fotója, 2014

járt Erdélyben, a homoródkarácsonyfalvi ciklust pedig csak az ezredfordulót követő években tárták fel.⁸ (6. kép) A művészettörténeti irodalom némi támponttal mégis szolgál: a Nagyszalontához szintén viszonylag közel fekvő Magyarremete Árpád-kori református templomában ugyanis a mészréteg alatt a Szent László-legenda falképei is ott lapulnak, melyek teljes körű feltárása éppen napjainkban zajlik (LÁNGI, 2013, 201.). E freskókat a 19. század elején meszelték le, ám az 1927-es feltárás egyes részleteit időlegesen újra napvilágra hozta

⁸ A jelenetet nagy valószínűséggel Homoródszentmárton középkori templomában is megfestették, ugyanis a legújabb művészettörténeti kutatások szerint az ottani falképeket ugyanaz a festő vagy festóműhely készítette, mint a gelencei és homoródkarácsonyfalvi templombelsők díszítését (LÁNGI, 2013, 197.). A homoródszentmártoni freskókat azonban Huszka József csak 1882-ben tártá fel, mielőtt még az unitárius hívek magát a régi templomot lebontották volna, hogy új épületet emeljenek helyette (LÁSZLÓ, 1993, 77., 80.).

(SZÖNYI, 1928, 237.).⁹ Bár a képekről készültek akvarellmásolatok, azok máig is lappanganak, így nem tudható, hogy azok pontosan mit ábrázoltak. Nem kizárt azonban, hogy Magyarremetén (különös tekintettel a vármegye székvárosára) megfestették a várjelene- tet, és részeként e bizo- nyos mozdulatot is. Már- pedig ez esetben Arany akár személyesen, akár szájhagyomány által, de értesülhetett róla – mint azt az idézett két verssor oly ékesen bizonyítja.

Kultúrtörténeti vonat- kozású a költemény foly- tatása is:

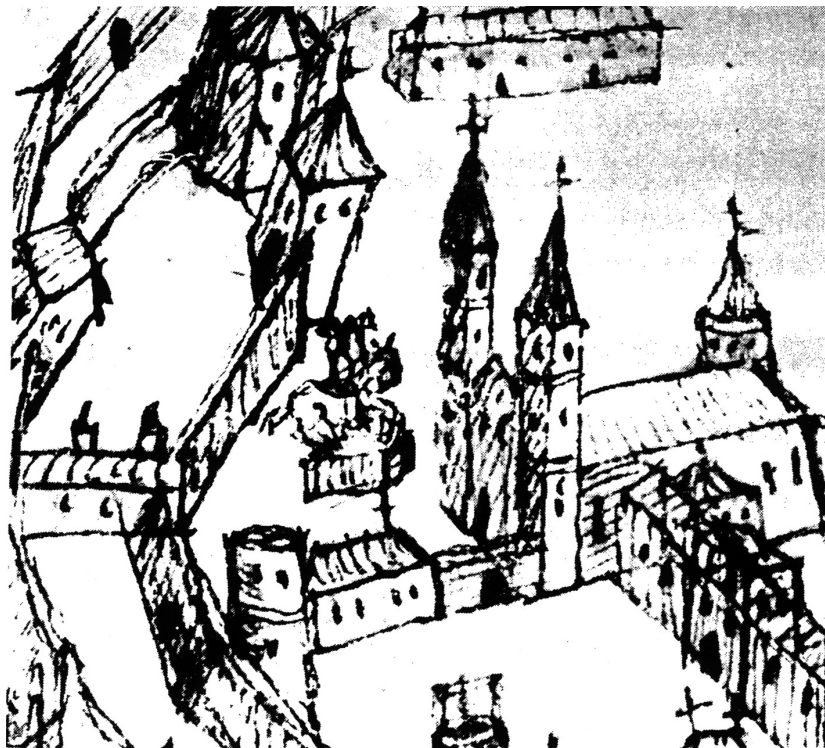

6. kép A Szent László-legenda falképciklusának kivonulásjelenete (Homoródkarácsonyfalva). Magyar Zoltán fotója, 2009

És megindul, ki a térre,
És irányát vészi jobbra,
Hol magasan felsötétlik
Ércbül öntött lovagszobra.

⁹ Szőnyi leírása: „sikerült még az északi falon Szent László és az elrabolt kún [sic!] leány töredékeit felismerni, valamint egy másik jelenetet Szent László sírjánál, hol a király feje ugyanúgy van megfestve, mint az apszisban (csak profilban) mögötte egy főnemes alakja látható tollas fűveggel. Lábainál pedig egy püspök alakja látható.” Ugyanitt a szentélyben külön is megfestették Szent László, Szent István és Szent Imre hármas kompozícióját, amely manapság is látható.

Tehát a nevezetes váradi lovas szobor (7. kép). Csakhogy itt a történet érdekében a szerző kegyes történelmi anakronizmussal élt, hiszen nyilvánvalóan tisztában volt maga is a kronologikus sorrenddel. Mint az a geszta szövegéből is kitűnik, a moldvai hadjárat, melyet Lackfi András székely ispán vezetett a tatárok ellen, 1345-ben volt. Ám a Kolozsvári testvérek Szent Lászlót ábrázoló lovas szobrát csak 1390-ben állították fel a székesegyház előtti téren Czudar János püspök megbízásából (MAROSI szerk., 1987, 474–475.; MAGYAR, 1995, 1156.; 1996, 82–83.). Szent László szobrát, mely utóbb Várad egyik jelképe lett, sokat idézett búcsúversében Janus Pannonius is megverselte, és őt követően még sokan jártak a csodájára, írtak róla szuperlatívuszokban. E szobor Várad 1660. évi török ostroma és elfoglalása során pusztult el, és mindössze néhány 17. századi metszeten maradt fenn sematikus ábrázolása (MAGYAR, 1996, 80–90.). (8. kép) A jelzett irodalmi és történelmi forrásokat persze Arany is ismerhette, és talán éppen ezért döntött úgy, hogy a középkori Várad „miliójéhez” e szobor – mint szimbólum – is hozzátartozik.

7. kép A Kolozsvári testvérek váradi lovas szobra Cesare Porta rajzán (1599).
(MAGYAR Zoltán, 1996, 85.)

Arról, hogy a szent király lova különleges tulajdonságokkal megáldott csatamén volt, Arany következő sorai tanúskodnak:

Távrolról megérzi a mén,
Tombol, nyerít, úgy köszönti:
Megrázkódik a nagy ércló
S érclovagját földre dönti.

Harci vágytól féke habzik,
Kapál, nyihog, lángot fúvall;
László a nyeregbe zörren
S jelt ad éles sarkantyúval;
Messze a magas talapról,
A kőlábról messze szöktet,
Hegyen-völgyön viszi a ló
A már rég elköltözöttet.

A táltoshiedelmekre és a táltos ló motívumára rengeteg példát találni a magyar néphagyományban. A legkorábbi ilyen emlékek éppen a Szent László-hagyományból ismeretesek. A székelyföldi Bögöz és Sepsikilyén középkori templomainak falképein (LÁSZLÓ, 1993, 61., 83.) a birkózó hősök lovai – a gazdáikhoz

8. kép A Kolozsvári testvérek váradí lovas szobra (Georg Houfnagel tollrajza, 1598). (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Handschriften und Inkunabelsammlung. Cod. 9423. fol. 126.)

hasonlóan – két lábra ágaskodva harcolnak egymással, táltosküzdelmet vívnak.¹⁰ Hasonlóképpen erre lehet következtetni az egymással szemben megfeszített lovak láttán a tereskei falképciklus, valamint a *Képes Krónika* és a *Magyar Anjou Legendárium* egy-egy miniatúrája kapcsán. A belső-ázsiai hősénekekből ismert tűzfúvásra is találni példát több esetben (Kakaslomnic, Székelyderzs, Karaszko stb. Szent László-ciklusai), és bár ezeken a képeken a lányrabló kun (tehát a negatív figura) fúj tüzet vagy füstöt a királyra, a samanisztikus hitvilágban mindazonáltal a hősök és segítők is rendelkezhetnek e természetfölötti

¹⁰ Hasonló történeti (18. század eleji) hiedelemadatok a debreceni és Bihar vármegyei bozsorkányperek tanúkihallgatási jegyzőkönyveiben is felbukkannak: KRISTÓF, 1998, 95–96.

tulajdonsággal. A Szent László-mondák nagy részében is táltosi képességekkel bír a király lova: a patájával vizet fakaszt a sziklából, beszél, a gazdájának tanácsot ad (MAGYAR, 1998a, 80–95., 109–113., 117–118.), vagy mint a tárgyalt költemény példája mutatja, nagy távolságokra szökell, hegyeket ugrik át:

Egy ugrás a Kalvária,
És kilenc a Királyhágó;
Hallja körme csattogását
A vad székel és a csángó.

Jellegzetes, csodás táltosi tulajdonság ez utóbbi, s mint jeleztük, szintén a Szent László-mondakör sajátja. Főként a gyimesi, a felcsiki és a palócföldi mondákban fordul elő. Egy palóc folklórszövegben a szent király Ágosvár hegyéről a Szentkút melletti hasadékba ugrat, melyet azóta is Szent László ugratásának neveznek (SZENDREY, 1921, 131.). Lisznyai Kálmán már említett versesében a paripa Buda várából „egy szuszvan” a Mátra tövébe ugrat (LISZNYAI, 1851, LXXXIV.). A csiki Szent László-hagyományok része, hogy a ló a régebben Nagyerdőnek mondott Hargita tetejéről egyenesen a csíksomlyói Salvatórkápolnához szöktetett (ORBÁN, 1869, II, 75.), míg a gyimesi szövegekben a Széphavason álló Szentlélek-kápolna, illetve a pogányhavasi Szent László-kápolna mellől ugratott a völgyben fekvő – a szent király által elnevezett – Szépvízre (TANKÓ, 1992, 6.; MAGYAR, 1998a, 115.; 2003, 182–183.). Arany versére rezonál az az 1992-ben Erdélyben gyűjtött mondaszöveg, miszerint Szent László nagyváradi sírjából kikelve és a hegyeken átugratva egészen a gyergyói Szármány hegyéig repült lova hátán megsegíteni a székelyeket, és a lópatkó nyoma azóta is ott látható a kápolna mellett egy kőben (GÁL, 2017, 159.).

Kevésbé valószínű, hogy a bihari néphagyományban ne éltek volna a 19. század első felében hasonló történetek. Mintegy Arany versének előképét adja az a Temes megyében feljegyzett román történeti ének, amely bizonyíthatóan Várad környéki mintákra tekint vissza, azokból eredeztethető, és lehetséges, hogy hasonló prózai vagy lírai emléket Nagyszalontáról még maga Arany is ismerhetett:

Magyarok királya
Fölszáll pej lovára
A völgyek ösvényén
A Körös hegy mentén
Mendegél, csak mén, mén
Kőről-köre hágva,
Szikláról sziklára,

Még fele utjába
Bírja paripája.
És így szól hozzája:
»Én jó uram gazdám!
Dugd zsebedbe kezéd,
Kössed be a szemed,
Megyek most repülve,
Kis Korlata hegyre...«
Aztán rögtön lemén
A völgynek ösvenyén
A Kőrös nagy hegyén.¹¹

Arany *Szent László*jának kilencedik és tizennegyedik strófája további megjegyzésre méltó történelmi adalékokkal szolgál:

Már a székely alig győzi,
Már veszélyben a nagy zászló,
De fölharsog a kiáltás:
»Uram Isten és *Szent László!*«
[...]
»Nem a székely, nem is Lacfi,
Kit Isten soká megtartson;
Hanem az a: *László, László!*
Az győzött le minket harcon:
A hívásra ő jelent meg [...]«

Szent László neve az eredeti szövegben is ki van emelve, ami arra utal, hogy Arany tudott arról – és ezt a versében is szükségesnek tartotta jelezni –, hogy a középkori magyaroknak szokása volt a lovagkirály nevével harcba indulni, őt hívni segítségül a küzdelemben. Erre utal az az adat is, hogy a tragikus végkiemenetű várnai csatában is Szent László (és az ország) zászlaja alatt küzdött a magyar sereg (BÁLINT szerk. 1992, 775.). Úgy tűnik, a poeta doctus Arany az olvasmányai alapján tudatában lehetett e régi szokás jelentőségének. Mint korábban már utaltunk rá, e szokás visszavezethető arra a nemzetközi mondamentívumra, amelyben a holtában segítségül hívott szent megmenti népét a pogány ellenséggel vívott küzdelemben. Szerepel a motívum a spanyol hagiográfiai forrásokban is, a Santiago de Compostellában nyugvó Szent Jakab apostol legendájában, amellyel a legtöbb rokonságot mutatja Szent László király mon-

---

¹¹ E történelmi ének első közlése: ALEXICS, 1897, 79–80.

daköre. Lehet véletlen egybeesés és epikus toposz is az, hogy mind Arany versében, mind pedig Szent Jakab legendájában egy foglyul ejtett ellenséges katona meséli el, hogy nem a keresztény sereg, hanem egy természetfeletti lény futamította meg őket (HORVÁTH, 1928, 47.). Ott egy szaracén harcos, Aranynál egy öreg tatár elbeszéléséből derül fény a csodás előzményekre.

Arany ezt követően egy újabb történelmi anakronizmust szőtt bele a költemény szövegébe:

Rabkötélen a tatárság
Félelemtül még mind reszket,
És vezeklik és ohajtja
Fölvenni a szent keresztet.

Az Arany által forrásként használt *Dubniczi Krónikában* (azaz a Névtelen Minorita által megörökített geszta szövegében) nem szerepel, hogy a legyőzött tatárok megkeresztelkedtek volna. Megtalálni azonban e motívum nyomát a *Képes Krónikában*, ahol László király 1091. évi kunok felett aratott győzelmének leírásánál ezt olvashatjuk:

„Az Úr szétszórta a kunokat a magyarok színe elől. László király így kiáltozott vitézeire:

– Ne öljük le ezeket az embereket, fogjuk el őket, hadd éljenek, ha megtérnek.”¹²

Hasonló epikus funkcióval bír a költemény szövegében fellelhető további költői/történelmi „csúsztatás” is:

Hogy elértek Nagy-Váraddá,
– Vala épen László napja –
Keresztvízre áll a vad faj,
Lacfi lévén keresztapja.

Mint az a Névtelen Minorita gesztájában olvasható, a magyar/székely had Gyertyaszentelő Boldogasszony napja (február 2.) táján vonult Moldvába a tatárok ellen, ennek ellenére Arany a győztes sereg visszaérkezését Budára/Nagyváradra nem télre/tavaszi elejére, hanem Szent László napjára (június 27.) datálta;¹³ nyilván a költői hatás kedvéért.

---

¹² Geréb László fordítása. Az idézet forrása: KÉPES KRÓNIKA, 1978, 133.

¹³ Magyarország történelmi kronológiájának akadémiai kiadása szerint az említett moldvai hadjáratra 1345 nyarán került sor (BENDA főszerk., 1981, 208.).

Az Arany-költeményben felbukkanó további kultúrtörténeti nyomok már többnyire a korábbi szöveg hagyományra, irodalmi előzményekre, azok ismeretére és tudatos felhasználásukra utalnak. Így a tizennegyedik versszak „Vállal magasb mindeneknél” sora/motívuma két középkori forrásból is méríthetett. A László 1192. évi szentté avatására készült egyházi legenda ekképpen jellemzi a halott királyt: „Mert erős volt keze, tetszetős a külseje, s miként oroszlánnak, hatalmas lába-keze, óriási a termete, a többi ember közül vállal kimagaslott” (KATONA szerk., 1977, 52.). Bizonyára ismerte Arany az egyházi legendát is, a versében azonban egyértelműen – szinte szóról szóra megegyezően – az 1470–1480 között íródott Szent László-ének szövegére utal. A magyarul és latinul egyaránt fennmaradt *Ének Szent László királyról* Arany által felhasznált részlete a következőképpen hangzik:

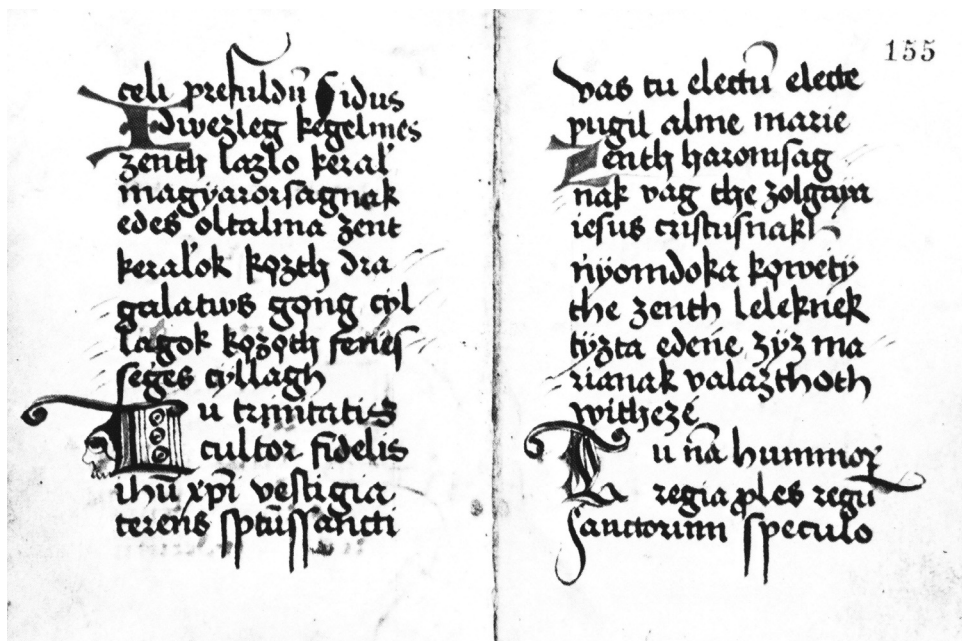
Tagodban ékes, termetedben díszes,
Válladtul fogva mendeneknél magasb. (KATONA szerk., 1977, 84.)

A tizenötödik strófa újabb irodalmi analógiát sejtet, hasonlóképpen a Szent László-ének egyik motívumát, mely középkori himnuszt a költő a Toldy Ferenc által 1851-ben kiadott *A magyar nemzeti irodalom története* című kiadvány példatárában olvashatta, ugyanis tudvalevő, hogy Arany Toldynak ebből a kötetéből tanított Nagykőrösön irodalmat (AJÖM I, 1951a, 476.):

Korona volt a fejében
Sár-aranyból, kövel ékes.
(Arany János: *Szent László*)

Olaj származik szent koporsódból,
Tetemed foglalták az szép sáraranyból.
(*Ének Szent László királyról*)

Tehát Arany a *Peer-kódex*ben (9. kép) fennmaradt 15. századi költemény e kifejezését tudatosan építette be saját versszövegébe. A mintaként használt részletben szereplő szó (kiemelések: M. Z.) Szent László díszes váradi sírmelegével, közelebbről pedig a Váradon őrzött hermával, Szent László manapság Győrben található fejkélytartójával kapcsolatos. E kegytárgy a középkori magyarság egyik legfontosabb szakrális emlékeként a 19. században is általánosan ismert volt, valószínűleg ez a legfőbb oka annak, hogy Arany is hangsúlyosan utalt rá a versében.

9. kép A Peer-kódexben fennmaradt Szent László-ének
(Budapest, OSZK, Nye. 12. Fol 154v–155r.)

A Névtelen Minorita által leírt csodás jelenés mellékmotívuma, miszerint a tatárokkal csatázó Szent László feje fölött Szűz Mária alakját is látták feltűnni, szintén részét képezi Arany költeményének:

»Mert nem volt az földi ember,
Egy azokból, kik most élnek:
Feje fölött szűz alakja
Látszott ékes nőszemélynek;
Koronája napsugárból,
Oly tündöklő, oly világos! –«
Monda a nép: az Szent-László,
És a Szűz, a Boldogságos.

A csatában Szent Lászlót segítő Szűz Mária toposza a lovagkirály középkori ikonográfiájának is részét képezte. Már a *Magyar Anjou Legendárium* Szent László-sorozatában is szerepel egy olyan kép, amelyen a sebesült uralkodót Szűz Mária gyógyítja éppen. A moldvai ütközet kapcsán megfogalmazott hagyományhoz azonban ezúttal is a falképciklus visz legközelebb, ugyanis két töredékesen fennmaradt székelyföldi ábrázoláson (Bibarcfalva, Bögöz) is lát-

ható (10. kép), hogy a küzdelem hevében az egyik kun nem Szent Lászlóra/a magyar seregre, hanem az ég felé nyilaz, ahol egy lebegő női köntös is kivehető (LÁSZLÓ, 1993, 60–62., 90–91.).¹⁴ Míg azonban az Arany által forrásként használt geszta szövegében mindössze Szűz Mária „fényes ékesített” aranykoronájáról esik szó, a *Szent László* című költeményben továbbszövi e motívumot a költő, ugyanis a „Koronája napsugárból, / Oly tündöklő, oly világos” sorokban nem nehéz felismerni a Napbaöltözött Asszony bibliai eredetű képzetére (Jel 12,1) és annak a 15. századtól a barokk időkig történő művészeti ábrázolásaira történő utalást, amely kivált az obszerváns ferences kolostorokban

10. kép A segítő Szűz Mária a Szent László-legenda falképciklusának csatajelenetében (Bögöz). Magyar Zoltán fotója, 2018

¹⁴ A feltárás alatt lévő szacsvai freskóról bővebben: www.lovagkiraly.org/298-szacsva/?tab=st-laszlo – utolsó letöltés: 2017. október 31. Sajnos mindhárom falképes emlékek éppen a felső sávja szenvedett nagyfokú károsodást, így az ott ábrázolt Szűz Mária alakja csak töredékesen látható, illetve inkább csak sejtethető.

(Csíksomlyó, Szeged-Alsóváros stb.) terjedt el, nagymértékben összeolvadva a Patrona Hungariae eszme körével (BÁLINT – BARNA, 1994, 100–104.). A csatában aktívan segítő Szűzanya motívuma jelenik meg a törökök felett aratott zentai győzelem (1697) mondakörében is, a „Szögedi Segítő”-nek tulajdonítva a győzelmet (ORDINÁNSZ, 1831, 44.).¹⁵

Egy jellegzetes hagiográfiai toposzt és irodalmi példák egész sorát idézi a vers utolsó két sora is:

Negyednapra átizzadva
Találtatott boldog teste.

A fenti motívum értelmezéséhez ismét a kora keresztény legendairódlomhoz célszerű visszanyúlni. Ősi liturgikus hagyomány volt, hogy a szentek sírjánál olajat égettek, és e lecsorduló olajnak szentelményi, csodatévő erőt tulajdonítottak (HORVÁTH, 1928, 165.). A Szent László napján mondott középkori prédikációkból tudható (LASKAI, 1497, 48.2.3.4.), hogy a 14–15. századra búcsú kiváltságokkal elhalmozott váradi sírhoz is hasonló vallásos hiedelem fűződött. A motívum innen került be mind a már többször idézett gesztába, mind pedig az erről megemlékező reneszánsz költeményekbe. Janus Pannonius 1451-ben írt *Búcsú Váradtól* című versében (PANNONIUS, 1987, 326–327.) olvasható:

Márvány oszlopokon pihenve egykor
Bő nektárt verítékezett a tested.¹⁶

Mindez még nyilvánvalóbb a szó szerinti fordításban: „a koporsóból nektár szivárgott” („Sudarunt liquidum sepulcra nectar.”). A Janus Pannonius költeménye után két évtizeddel később született Szent László-ének névtelen szerzője hasonlóképpen fogalmazott: „Olaj származik szent koporsóból” („Oleum sudat sanctum sepulchrum”). A csodás jelenség helyi népszerűségére és általános ismertségére utal, hogy még Szkhárosi Horváth András 1549-ben írt *Panasza Krisztusnak* című versében is szó esik a Szent László koporsójából áradó olajról, igaz, ott már elítélően. A magyar reformáció arkangyali hevületű költője-prédikátora a Szent László kultuszából jelentős anyagi hasznot húzó váradi papokat állítja pellengérré költeményében (BÁLINT szerk., 1992, 606.):

¹⁵ E mondatípus további előfordulásai a magyar folklórban: Halastó (Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma 23287/21. – Irányi Lujza gyűjtése, 1953); Baraca (B. Kovács, 1994, 224.). E narratívum típuszáma *A magyar történeti mondák katalógusában*: MZ IV. C 132.15.

¹⁶ Áprily Lajos fordítása.

Szent László fejét ti imádjátok,
Szépen ezüstbe bé-foglaltátok.
Olaj a teste! Mind azt mondjátok,
Evvel a nép közt ti komplárkodtok.

Arany János költeményének befejezése, közelebről az utolsó két sora ugyancsak figyelemre méltó kultúrtörténeti szempontból is. A jelzett szövegrészlet ugyanis Várad középkori nevére utal, hiszen az egyházi források a szent királyra emlékezve többnyire „Boldog Várad”-ként emlegették a László király által alapított, és hamvait őrző várost. A jelzős szerkezet eredete az 1192 táján íródott Szent László-himnusz költői részletében keresendő:

Üdvözlégy, te Boldog Várad,
visszhangozza sok-sok század
mind növekvő híredet.
(KATONA szerk., 1977, 28.)

Szinte bizonyos, hogy Arany a Szent László-himnusz szövegéből ismerte Várad e régi elnevezését. S miként az említett példák sora bizonyítja, tudatosan használta, tudatosan építette be költeményébe azokat a művelődéstörténeti és néprajzi ismereteket, melyekkel a Szent László-hagyományok kapcsán maga is találkozott, és amelyek – mint láthattuk – egy kivételes tehetségű poéta feldolgozásában nemhogy megterhelték a verset, hanem éppen ellenkezőleg, szerves egészé formálták azt. És ilyen értelemben Arany *Szent László*ja több is egy szépirodalmi alkotásnál: egyszersmind szellemi örökségünk, népi hagyományvilágunk sokszínű lenyomata.

A Névtelen Minorita által feljegyzett középkori történetet Podhadszky József szövegkiadása tette újra hozzáférhetővé, ám igazán csak Arany János verse, valamint a ponyvai, népszerűsítő feldolgozások nyomán¹⁷ terjedt el újra, széleskörűen. Ismertségére jelentős hatást gyakorolt, hogy az elemi iskolai olvasókönyvekbe is bekerült. A 20–21. században a néprajzi gyűjtések által megörökített szövegváltozatok is túlnyomórészt valamely nyomtatott formában létező feldolgozás, esetenként konkrétan az Arany-vers (LANDGRAF szerk., 1998, 69.)¹⁸ közvetlen vagy közvetett ismeretét, folklorizálódását jelzik, azonban különösen egyes archaikus népi kultúrájú vidékeken e monda a szájha-

¹⁷ Például: BÖNGÉRFI, 1898, 86–87.

¹⁸ Mint egy drávaszögi asszony az 1990-es években saját gyerekkorára visszatekintve és Arany versére utalva fogalmazott: „Volt az olvasókönyvünkben egy verses valami szintén Szent László királyról”.

gyomány által is terjedt, tartalmi variánsai is létrejöttek.¹⁹ A még a 19–20. században is virulens Szent László-mondakör részévé téve így egy igazolhatóan már évszázadokkal ezelőtt is létezett, és a nemzeti kultúrába mára újra mélyen beágyazódott mondaszöveget.

IRODALOM

AJÖM

1951a *Arany János Összes Művei I. Kisebb költemények.* Sajtó alá rendezte VOINOVICH Géza. Budapest, Akadémiai Kiadó.

1951b *Arany János Összes Művei II. Az elveszett alkotmány. Toldi. Toldi estéje.* Sajtó alá rendezte VOINOVICH Géza. Budapest, Akadémiai Kiadó.

1952 *Arany János Összes Művei III. Elbeszélő költemények.* Sajtó alá rendezte VOINOVICH Géza. Budapest, Akadémiai Kiadó.

ALEXICS György

1897 Vadrózsapör. *Ethnographia*, VIII, 73–88.

ARANY János

1854 *Toldi estéje. Költői beszély, hat énekben.* Pest, Heckenast.

2003a *Arany János összes költeményei I. Versek, versfordítások és elbeszélő költemények.* Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta SZILÁGYI Márton. Budapest, Osiris Kiadó. /Osiris Klasszikusok/

2003b *Arany János összes költeményei II. A Toldi-trilógia. A hun trilógia.* Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta SZILÁGYI Márton. Budapest, Osiris Kiadó. /Osiris Klasszikusok/

BÁLINT István János (szerk.)

1992 *Boldog Várad.* Budapest, Héttorony Könyvkiadó.

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

1994 *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza.* Budapest, Szent István Társulat.

BENDA Kálmán (főszerk.)

1981 *Magyarország történeti kronológiája I. A kezdetektől 1526-ig.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

BÓTA László

1980 Arany Szent Lászlójának forrása és a leányszabadítás mondájának keletkezése a középkori orosz krónikaszövegek és a legrégebb

---

¹⁹ E mondának jelenleg 18 szövegváltozatát tartja számon *A magyar történeti mondák katalógusa* (MAGYAR, 2018, IIa, 187–188.). A monda típuszáma: MZ II. D 220.

népballadák tükrében. In: Mezei József (szerk.): *Arany János ma 1817–1977*. 39–56. Budapest, Tankönyvkiadó.

BÖNGÉRFI János

1898 *Magyar mondák az Árpádok korából*. Pozsony – Budapest, Rózsa Kálmán és neje.

CHRONIKON BUDENSE

1838 Közreadja PODHRADSKY József. Budae.

EKLER Andrea

1994 *A poézis kompozíciója – a kompozíció poézise (Arany János: Szent László)*. Pécs, kézirat.

GÁL Péter József

2017 *Szent László. Magyarországnak édes oltalma*. Budapest, Kairosz Kiadó.

GARAY János

1851 *Szent László*. Eger, Érseki Főtanoda betűivel.

1902 *Garay János munkái*. Válogatva kiadta és bevezetéssel ellátta FERENCZI Zoltán. Budapest, Franklin-Társulat.

HORVÁTH Cyrill

1928 Középkori László-legendáink eredetéről I–II. *Irodalomtörténeti Közlemények*, XXXVIII, 22–57., 161–182.

KATONA Tamás (szerk.)

1977 *László király emlékezete*. Budapest, Helikon Kiadó.

KÉPES KRÓNKA

1978 Fordította és a szövegmagyarázatokat összeállította GERÉB László. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.

KLANICZAY Tibor (szerk.)

1964 *A magyar irodalom története I*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

KOVÁCS István, B.

1994 *Baracai népköltészet*. Budapest – Pozsony, Akadémiai Kiadó – Madách Kiadó. /Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XXV./

KRISTÓF Ildikó

1998 „Ördögi mesterséget nem cselekedtem”. *A boszorkányüldözés társadalmi és kulturális háttere a kora újkori Debrecenben és Bihar vármegyében*. Debrecen, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék.

LANDGRAF Ildikó (szerk.)

1998 „Beszéli a világ, hogy mi magyarok...” *Magyar történeti mondák*. Szerkesztette és a bevezetést írta LANDGRAF Ildikó. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság – Európai Folklór Központ.

LÁNGI József

2013 Szent László ábrázolásairól. In: BAJUSZ István et al. (szerk.): *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából 2011–2012.* 191–208. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület.

LASKAI Osvát [Osvaldus de Lasko]

1497 *Sermones de sanctis Bigae Salutis.* Hagenau.

LÁSZLÓ Gyula

1993 *A Szent László-legenda középkori falképei.* Budapest, Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület. /Tájak–Korok–Múzeumok Könyvtára 4./

LISZNYAI Kálmán

1851 *Palóc dalok.* Pest, Kozma Nyomda.

MAGYAR ANJOU LEGENDÁRIUM

1973 A bevezető tanulmányt írta, a legendaszövegeket összeállította és a kiadást sajtó alá rendezte LEVÁRDY Ferenc. Budapest, Európa Kiadó.

MAGYAR Zoltán

1995 A Kolozsvári testvérek váradi királyszobrai. *Századok*, 129, 5, 1155–1166.

1996 „Keresztény lovagoknak oszlopa”. *Szent László a magyar kultúrtörténetben.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

1998a *Szent László a magyar néphagyományban.* Budapest, Osiris Kiadó.

1998b Arany Szent Lászlójának művelődéstörténeti vonatkozásai. *Irodalomtörténet*, 4, 524–533.

2001 *Halhatatlan és visszatérő hősök. Egy nemzetközi mondatípus Kárpát-medencei redakciói.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

2003 *A csángók mondavilága. Gyimesi csángó népmondák.* Budapest, Balassi Kiadó. /Magyar Népköltészet Tára III./

2011 *Népmondák a két Homoród mentén.* Barót, Tortoma Kiadó.

2018 *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex I–XI.* Budapest, Kairosz Kiadó.

MÁLYUSZ Elemér

1967 *A Thuróczy Krónika forrásai.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

MAROSI Ernő (szerk.)

1987 *Magyarországi művészet 1300–1470 között I.* Budapest, Akadémiai Kiadó.

NÉGYESSY László

1913 Árpádkori compositio. *Budapesti Szemle*, 41, 437, 188–201.

NÉVTELEN MINORITA

2000 Geszta Lajos királyról. In: KRISTÓ Gyula (szerk.): *Küküllei János: Lajos király krónikája. Névtelen szerző: Geszta Lajos királyról.* 41–63. Fordította KRISTÓ Gyula. Budapest, Osiris Kiadó.

OLÁH Miklós

2000 Hungaria. In: KULCSÁR Péter (szerk.): *Hungária. Athila*. 9–52. Budapest, Osiris Kiadó.

ORBÁN Balázs

1868–1873 *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természettudományi s népismei szempontból* I–VI. Pest – Budapest, Ráth Mór Bizománya.

ORDINÁNSZ Konstantin

1831 *A Libánus havasi alatt illatozó Titkos értelmű Rózsa...* Szegeden, Grün Nyomda.

PANNONIUS, Janus

1987 *Janus Pannonius munkái latinul és magyarul*. Szerkesztette, az utószót írta és a jegyzeteket összeállította V. KOVÁCS Sándor. Budapest, Tankönyvkiadó.

PODHRADSKY József

1836 *Szent László királynak és viselt dolgainak Históriaja* I–II. Budán, Gyurián János és Bagó Márton.

SÁFRÁN Györgyi (szerk.)

1982 *Arany János leveleskönyve*. Válogatta, szerkesztette, a bevezetőt és a mutatókat készítette SÁFRÁN Györgyi. Budapest, Gondolat Kiadó.

SÁNTHA György

1943 *A harcok szentek bizánci legendái*. Budapest, Stephaneum Nyomda.

SZENDREY Zsigmond

1921 Történelmi népmondák. *Ethnographia*, XXXII, 130–132.

SZŐNYI Ottó

1928 A bihar-remetei falfestmények. *Archaeologiai Értesítő*, 42, 234–237.

SZÖRÉNYI László

2017 Arany forráshasználata a Szent Lászlóról írott verseiben. *Honismeret*, 45, 2, 49–51.

TANKÓ Gyula

1992 Szent László alakja a gyimesiek mondáiban. *Honismeret*, 20, 3, 5–7.

TOLNAI Vilmos

1908 Kölestermü Kúnság. *Magyar Nyelv*, IV, 131–132.

TOMPA Mihály

1870 *Tompa Mihály összes költeményei*. Rendezték barátai: ARANY János, GYULAI Pál, LÉVAY József és SZÁSZ Károly. Budapest, Franklin-Társulat.

ZOLTÁN MAGYAR

THE ETHNOGRAPHIC AND CULTURAL HISTORY OF ARANY'S
SAINT LADISLAUS

The study analyzes a historical poem written by János Arany in 1853, highlighting its ethnographic and cultural history. The character of King Saint Ladislaus was a popular theme among the authors of the Romantic era – from Mihály Vörösmarty to Mihály Tompa, János Garay to Kálmán Lisznyai, in the early 19th century, many poets immortalized in literature the Hungarian chivalrous king or one of the legends associated with him, Arany's poem, *Szent László* ('*Saint Ladislaus*'), being one of these. This stand-alone poem of 17 stanzas was later embedded by Arany – as an inset – in the revised edition of *Toldi estéje* ('*Toldi's Eve*'), first published in 1854, and later became known mainly through the *Toldi* trilogy. The basis of Arany's poem is the historical legend that was chronicled by the 14th century Anonymus Minorita in his gesta about King Louis the Great, which was published by József Podhradczky in the middle of the 19th century under the title *Dubnicz Chronicle*. This medieval and presumably Transylvanian/Oradean legend is the first Hungarian edition of the immortal and returning hero's folk topos/narrative type. For the most part, Arany follows the text of the medieval chronicle in his poem faithfully, but in many cases, he expands it by inserting a series of cultural and folklore motifs that were not originally part of the source. The present essay enumerates and describes these motifs (Saint Ladislaus' farewell, the equestrian statue of Saint Ladislaus in Oradea, táltos horse, Marian apparition, the trickle of oil coming from the tomb of saints, etc.), embedding them in the cultural history that extends from certain elements of the medieval cult of the saints and iconography (e.g., the murals of the Saint Ladislaus legend) to the traditions of contemporary folklore.